

67 I Romani attirati dai Sanniti alle Forche Caudine

C. Pontius, exercitu educto circa Caudium castra quam potest occultissime locat. Inde ad Calatiam, ubi iam consules Romanos castraque esse audiebat, milites decem pastorum habitu mittit pecoraque diversos alium alibi haud procul Romanis pascere iubet praesidiis; ubi inciderint in praedatores, ut idem omnibus sermo constet: legiones Samnitiū in Apulia esse, Luceriam omnibus copiis circumsedere, nec procul abesse quin vi capiant. Iam is rumor, ante de industria vulgatus, venerat ad Romanos, sed fidem auxere captivi, eo maxime quod sermo inter omnes congruebat. Haud erat dubium quin Lucerinis opem Romanus ferret, bonis ac fidelibus sociis, simul ne Apulia omnis ad praesentem terrorem deficeret: ea modo, qua irent, consultatio fuit.

Duae ad Luceriam ferebant viae, altera praeter oram superi maris, patens aperta-que, sed quanto tutior tanto fere longior, altera per Furculas Caudinas, brevior.

(LIVIO)

68 Elogi e ricompense di Scipione ai soldati

Eo die Scipio, C. Laelio cum sociis navalibus urbem custodire iusso, ipse in castra legiones reduxit, fessosque milites omnibus uno die belli operibus, quippe qui et acie dimicassent et capienda urbe tantum laboris periculique adissent et capta cum iis qui in arcem confugerant iniquo etiam loco pugnassent, curare corpora iussit. Postero die, militibus navalibusque sociis convocatis, primum Diis immortalibus laudes et grates egit, qui se non urbis solum opulentissimae omnium in Hispania uno die compotem fecissent, sed ante eo congegissent omnis Africae atque Hispaniae opes, ut neque hostibus quicquam relinqueretur et sibi ac suis omnia superessent. Militum deinde virtutem collaudavit, quod eos non eruptio hostium, non altitudo moenium, non inexplorata stagni vada, non castellum in alto tumultu situm, non munitissima arx deterruisset, quominus transcenderent omnia perumperentque. Itaque, quamquam omnibus omnia deberet, praecipuum muralis coronae decus eius esse, qui primus murum ascendisset: profiteretur qui se dignum eo duceret dono.

(LIVIO)

69 Scrupoli religiosi dei pontefici

Non mirum igitur, si pro eo imperio augendo custodiendoque pertinax deorum indulgentia semper excubuit, quo tam scrupulosa cura parvula quoque momenta religionis examinari videntur, quia numquam remotos ab exactissimo cultu caerimoniarum oculos habuisse nostra civitas existimanda est. In qua cum M. Marcellus quintum consulatum gerens templum Honori et Virtuti Clastidio prius, deinde Syracusis potitus nuncupatis debitum votis consecrare vellet, a collegio pontificum impeditus est, negante unam cellam duobus diis recte dicari: futurum enim, si quid prodigii in ea accidisset, ne dinosceretur utri rem divinam fieri oporteret, nec duobus nisi certis diis una sacrificari solere. Ea pontificum admonitione effectum est ut Marcellus separatim aedibus

Honoris ac Virtutis simulacra statueret, neque aut collegio pontificum auctoritas amplissimi viri aut Marcello adiectio impensae impedimento fuit quo minus religionibus suus tenor suae observatio redderetur.

(VALERIO MASSIMO)

70 *Conforto per Marcia che ha perso un figlio*

Ad arbitrium tecum veniam: hoc inter nos quaeretur, utrum magnus dolor esse debeat an perpetuus. Non dubito quin Iuliae Augustae, quam familiariter coluisti, magis tibi placeat exemplum: illa te ad suum consilium vocat. Illa in primo fervore, cum maxime impatientes ferocesque sunt miseriae, consolandam se Areo, philosopho viri sui, praeiuit et multum eam rem profuisse sibi confessa est, plus quam populum Romanum, quem nolebat tristem tristitia sua facere, plus quam Augustum, qui subducto altero adminiculo titubabat nec luctu suorum inclinandus erat, plus quam Tiberium filium, cuius pietas efficiebat ut in illo acerbo et defleto gentibus funere nihil sibi nisi numerum deesse sentiret.

(SENECA)

71 *Un presagio fa rinviare l'attacco a Gaza*

Receptui signo dato, postero die muros corona circumdari iussit ortoque sole, priusquam admovent exercitum, opem deum exposcens, sacrum patrio more faciebat. Forte praetervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito omisit; quae, cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit, ipsa autem avis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis haerentibus, frustra se allevare conatus a circumstantibus capitur. Digna res visa de qua vates consuleret, et erat non intactae a superstitioe mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, ceterum periculum esse ne rex vulnus acciperet; itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille, quamquam unam urbem sibi, quominus securus Aegyptum intraret, obstande aegre ferebat, tamen paruit vati signumque receptui dedit.

(CURZIO RUFO)

72 *I Romani chiedono la consegna di Annibale*

Quae dum in Asia gerentur, accidit casu, ut legati Prusiae Romae apud T. Quinctium Flaminium consularem cenarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex iis unus diceret eum in Prusiae regno esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in Bithyniam miserunt, in iis Flaminium, qui ab rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet sibi que dederet. His Prusia negare ausus non est: illud recusavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset; ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei a rege datum erat muneri, idque sic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitus haberet, scilicet verens, ne usu veniret, quod accidit.

(CORNELIO NEPOTE)